

Gotska Sandön 24 – 27 Juni 2007

Somriga stränder.
Sand och saltat hav.
Stillhet.
Gassande sol.
Stormande hav.
Insikt om sin litenhet och naturens fantastiska kraft.

Båten stretar över havet.
Gungar sakta över vågorna.
Det slår lätt mot durken. För mig, som alltför lätt blir sjösjuk, gungade det alldeles tillräckligt.
Min räddning för dagen var att jag somnade, och missade ”den fantastiska” båtresan.
För andra var det njutande njutbart.
Jag sov.
De njöt.

På ön samlas alla till boende på en och samma plats. Tält, logement eller stuga. Kallvatten, utedass och enkel spis. Allt annat får tas med, av var och en. Mat och dryck, frukost och middag, visp och korkskruv, ost och kex, kniv och dl-mått, duvor och lyx.

Packningen blir stor, men njutningen större när du packat rätt – och inte särskilt lätt.
Lägg hellre till, än packa bort.

Vi vandrar runt Bredsands Udde.
Stilla. Sakta. Lugnt. Ligger havet utanför.
Vi får veta att udden kan vara 500 meter större, eller mindre på bara några dagar.
Naturens kraft formar landskapet.
Ändrar.
Gör.

Stilla.
Sakta.
Lugnt.
Nöter vågorna sakta in.

Tyst.
Trots naturens kraft.
Förundrande vackert.
Förundrande stort.

Sommarprästen möter på stranden.

Påtar andaktsstund i det lilla vackra kapellet. Kapellet, som är vackert placerat på en äng strax bredvid boplatsen. Hon frågar om någon vill sjunga eller spela. Hon påtar att barnen gärna får vara med. Vi ser sedan hennes lilla son somna lugnt längst fram i kyrkan under andakten. Han somnar trygg i kyrkan, bredvid sin mor och vakande Maria och Jesusbarnet - till kloka ord, till bön och till vackra psalmer.

Kapellet invigdes 1950. Det tidigare brann ner. Kapellet ägs av Gotska Sandöns Kapellstiftelse och kunde byggas tack vare en Sthlms-dam som noterade en liten notis om donationsbehovet i Svd. Hon donerade ett tillräckligt belopp för att kyrkan skulle kunna byggas.

Bänkarna i kapellet är försedda med nedfällbara ryggbaksidor, som gör att där kan ordnas extra sängplatser. Man minns krigsåren när små båtar från Balticum i mängd landande på ön.

Hit tar man sig med båt. Från Nynäshamn eller från Fårösund. Onsdag, fredag och söndag, och ibland på en tisdag. Du får inte stanna mer än maximalt en vecka.

Efter dagens strandbesök, vandring eller fågelskådning njuts middag i lugnet. I bruset av havet, som nu låter mer. Under Herrens tak, det ljuva blå, med tallarna stolta strävande i den mjuka sanden. Skirt. Ömtåligt. Fantastiskt.

Mitt i vårt vackra land.
Mitt i – där vi klagar. Vändas.
Mitt i – där vi plågas och stretar.

Just där finns detta.
En fantastisk miljö.
Sol.
Värme.
Tystnad.
Njutning.
Hos oss.
För oss.
För dig, och för mig.

Vi avslutar dagen med stillhet i kyrkan.
Vi avslutar med sång och med bön.
Denna dag, med vila och styrka för en ny fantastisk dag.

Att vakna till en ny dag.

Sol.
Kottar.
Tall.
Barr.
Stillhet.
Vindens brus.

Frukost.
I lugn och ro.
Packning för dagen.
Vätska och kaffe och energi och gott.
Så att det räcker till det du ska – idag.

Vandring efter stranden.
Det formade landskapet.
Av tiden.
Av vattnet.
Av vinden.
Av isen.

Slipade stenar.
Runda.
Vita.
Röda.
Svarta.
Små.
Slipade ner till sand.
Av tiden.
Av vattnet.
Av vinden.
Av isen.

Förundrande starkt.
Av naturens kraft.
Sand.
Barr.
Enstaka blommor och tallar, som kan växa i sand.
Ingen jord, bara fin, fin sand.
Böljande hav.
Av sand.

Tallar som klamrar, på kanten på dyn.
Kanten som sakta nöts bort.

Bit för bit, försvinner fästet.
Rötterna hänger hjälplösa, synliga, över den rasade kanten.
Till slut försvinner fästet helt.
Då faller den, tallen, av vind och stret.

Albert Engström fann här näring för ord och bild – i en väderutsatt stuga. Nära stranden.
Här fanns en brunn med klart och fint sötvatten. Bara några få meter från stranden, bara 6
meter djup. Utan inslag av det salta havet strax utanför.
Naturen är märklig och fantastisk.

Ryska kanoner ligger på stranden efter ett fartygs förlisning. Stora. Tunga. Ligger de räddade.
Upptagna från havets botten med mankraft, aktivt arbete och finurlighet.

De ligger nu räddade strax ovanför strandlinjen. Ett litet stycke ovanför ligger ryska män
begravda.
Havets fångst begravda på land.
Människor räddades genom andras goda insatser, men några fick sätta livet till.

De fick en fantastisk begravningsplats.
I lugn. I stillhet. På en fantastisk ö. Mitt ute i ett hav.
Så skulle jag vilja begravas, när min tid är ute.

Naturen fascinerar. Dess storhet, dess anpassningsförmåga. Dess enkelhet. Eller kanske dess
ofattbara komplexitet.
Havet. Vågorna.
Fascinerar. Dess kraft. Vattnet.
Isens kraft att flytta sten, krossa, nöta sten och göra all denna sand.
Växternas kraft att växa.
I sand.
Att finna näring ur det som känns som ingenting – i just det sammanhanget.

Gamla Gården - som brukats. Här har funnits får. Här har funnits renar. Som mest har här bott
– här på ön – ca 100 personer. De har bl a arbetat på gården, idkat omsorg om djuren, vårdat
gården, arbetet i jordbruket, arbetat på skeppsvarvet, avverkat timmer, byggt och forslat på
järnvägen. Det har också idkats sjöröveri på denna ö.
På en sandig ö – mitt ute i vårt Österhav.

Madame Söderlund. Vars make dog och lämnade henne på ön med tre små barn. Hon bodde i
en stuga vid Gamla Gården. Hon levde en tid alldeles ensam på ön. En svår tid. I fattighdom.
Armod. Någon kände empati och samlade kläder bland socitetsdamerna i Visby. Kanske blev
det lättare för Söderlundskan med rikemanskläder. Åtminstone gav det säkert lite värme och
finare kläder, än hon annars hade kunnat åstadkomma.

Säkert var det svårt med mat. Säkert var det slitsamt. Säkert var det isande kallt. Hon dog efter ett långt och strävsamt liv, år 1906, ca 90 år gammal.

I dag står huset vackert nytt. I gammal stil. Stadigt. Tätt. Nytt. Vårdat. Återbildat. För vår möjlighet att se Söderlundskans slit. För vår möjlighet att se slit och vånda. För vår möjlighet att se hur det var. Här. För henne. Då.

Huset står där. Stadigt och vackert.
Återuppbyggt, vårdat och säkrat.
Av Hembygdsföreningen på ön.
Av ideell kraft som vårdar.
Mark och Liv och Historia.
Byggnader och Människor.
Av människor som bryr sig om.
Om vårt land.
Om enskilda små bygder och om enskilda små människor.

Vem skulle annars vårda Söderlundskans minne?
Vem skulle annars fångat Gottbergsladans märkliga skrönor?

På vår vandring runt än har vi medvind en stund.
Sedan, när sanden byts mot rullande runda stenar, får vi tampas med vinden.

Den känns.
Den hörs.
Vi får kämpa längs med stranden en stund.

Strax ovanför, bara några meter upp, bland träden, bakom första sanddynen, är det lä.
Alldeles lugnt.
Alldeles varmt.
En sådan skillnad, på bara några steg.
Pinande pin mot stilla och lugnt.

Det är en ömtålig natur. Ett otroligt tunt vegetationslager på sanden. Mossa. Lav. Barr. När du går på detta fnasas det sönder. Kvar finns bara sand. Det tar sin tid för växtligheten att få fäste igen.

Här är det rökförbud.
Här är det eldningsförbud.

En brand skulle göra katastrof på ön.
Fnasande, frasande torrt.
Det vore ypperligt synd.
Här är fantastiskt vackert.

Det fanns en skola på ön, när här fanns familjer och barn.
Den lades ner 1962.
På klassbilderna i Museet i Fyrbyn finns klasser så stora som 2 eller 3 (elever totalt). Eleverna var (nog) mest fyrapersonalsbarn, så så många kunde de ju inte bli.

När man går genom skogen på ön ser man kullar och dalar. Som ett böljande hav. Tall.
Lingonris. Ljung. Mossa. Som växer på sand. Alla kullar. Allt är av sand. Man kan lura sig att tro att här finns berg och jord. – men här växer det i sand. I böljande sand.

Mitt i skogen är det tyst, men ändå inte tyst.
Vi hör suset tyst i trädkropparna.
Vi hör fåglarnas kvitter
Vi hör dånet – en bit härifrån – från havet, från vågorna som rullar sakta över havet och slår i mot stranden.
Rullar, nöter, forslar sand och sten i kanten.
Förändrar landskapets form.
Tär.
Tillför.
Förändrar.

Före Madame Söderlunds tid bodde bl a Petter Gottberg på ön (f 1762 – d 1831). Han bodde på Sandön 1801-1828. Han bodde på Gamla Gården.
Det finns historier – hiskeliga historier – om denne man. Att han lurade in besättningar och fartyg. Att han sköt dem alla och plundrade fartygen på allt. Han blev aldrig fälld för mord. Han blev fälld för fartygsplundring och fick vistas en tid i fängelset i Visby. Som historierna berättas kan man tro att han väl hade smörjt, och sörjt, för människor som prästen, länsman och andra betydenheter på Fårö.

På Sandön har vandrat människor.
Här har slitits ont.
Levt sitt liv.
På denna plats.

På denna plats. Som vi nu kort tillfälligt besökt.
En god dos sol, en liten dos regn – en lagom dos regn – till skillnad från de som här bodde.
Som också fått en stor dos kyla, en mäktig dos stretande isande vind och mången dos arbetande timmar efter mat och bränsle för dagens överlevnad.

Vår avfärdsdag äter vi en solig frukost på verandan. Vi städar och packar och tar det lugnt. Vi turistar det sista och vänder vandringsstegen mot hämtningsplatsen (Las Palmas). När vi närmar oss ser vi bränningarna mot stranden. Vi undrar om båten verkligen kan landa där. Vad tiden lider kommer båtfolket och vi får flytta till en annan strand. Jeep och traktor på sandiga vägar, till Vinbuktens strand. Även här har havet tilltagit, men vi fraktas i gummibåt ut till vår hemfärdsbåt. När all vår packning tas ombord på gummibåten och den backas i vråker vågorna över och packningen blir översköld. Vi var glada över en ganska vattentät väska. Andra sörjde över datorn som hamnade underst i den vattenfyllda båten.

Fantastiska Tillsynsmän fick oss alla (38 pers) ombord på båten. Båtfolket fick oss sedan i gungande sjö hem till ”torra” land (som inte var så torrt då det där regnade friskt).

Om Gotska Sandön finns mycket mer att säga.
På Gotska Sandön finns mycket mer att se.

En plats att minnas.
En resa att glädjas över.
Ett fantastiskt paradiset, att återvända till.

Anette Grinde
Norrtälje 2007-06-29